
MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Istentiszteletünk.

III.

A hivek vallásos nevelésének leghathatósabb eszköze a *prédikáció*. Az stentiszteletben a legfontosabb hely tehát azt illeti meg.

Az ima a szivből fakad és a szivhez szól. Érzelmi világunk nyilvánulása és hatásaival a kedélyt keresi. Tükröződnek ugyan benne a vallás eszméi és hozzájárulhat azoknak az igazságoknak a lélekben való meghonosításhoz, a melyekben Istenhez való viszonyunk a legpraegnansabban kifejezésre jut, de életünk módjára, akaratunkra csak annyiban bír befolyással, a mennyiben az áhitat, miként minden nemes hangulat, lényünknek bármely alkalommal és bármely okból való felemelkedése, termékenyítő hatással van lelkünkre, szivünknek a jó és nemes iránt való fogékonyságát öregbíti, erkölcsi erőnket fokozza, bátorságunkat gyarapítja, bizalmunkat megszilárdítja, hozzákapcsol azokhoz, a kik velünk az eszmék kultuszában egyek és megerősíti hűségünket azokhoz az ideálokhoz, a melyeknek diadala óhajaink és iparkodásunk tárgya.

Hogy a hivek miként alakítsák életüket, hogy miként hozzák összhangzásba a vallás igazságait azokkal az eszmékkel, a melyeket a váltakozó nemzedékek uralnak, hogy miként építsék fel mindig újból a hitnek bástyáit az ősrégi alapokon, erre a prédikáció kell, hogy tanítsa a gyülekezetet. A sokszinű, az ezerhangú életet a vallás világításába kell helyezni és annak tanításaival irányítani érzelmet, gondolatot és cselekedetet.

A prédikáció tehát nem lehet ritkán látott vendége a templomnak, hanem kell, hogy állandóan ott lakozzék benne, mint a hivek nevelésének mellőzhetetlennek elismert intézménye.

Ez a felfogás uralkodott mindig a zsidóságban. Még nem léteztek azok az imák, a melyek most liturgiánk legfontosabb alkotórészeit teszik és a gyülekezetek már lesték azok szavát, a kik az Irást magyarázták, a vallás

törvényeit értelmezték, a népet intették, buzdították, vigasztalták, bátorították, korholták, fedték, fenytették. És midőn a zsidó tudomány a mult században felépült, annak egyik legelső megalapozója, majd legnagyobb tekintélye éppen a zsidók „istentiszteleti előadásairól“ szóló művének bevezetésében azoknak az intézményeknek sorából, a melyektől a zsidóság megújódását várja, a prédikációt emeli ki, azt mondván: „Mulhatatlanul szükséges a szabad, tanító szó. Az emberiség összes javait a szóbeli tanítás, az egész életkoron át tartó nevelés által hódította meg. Minden időben Izraelben is szájról szájra járt a tanítás szava és csakis a belátást és ismeretet árasztó szóból származhatik a zsidó intézmények jövő virágzása.“

Nagy jelentőségének és elidegeníthetetlen történelmi jogának az elismeréséből folyik határozott követelésünk, hogy az istentiszteletben kellően érvényesüljön. Nem lehet vallásos tápláléknak nevezni azokat az apró adagokat, a melyekkel a nagy ritkán — vidéki gyülekezetekben a legjobb esetben egyszer havonként — felhangzó prédikáció látja el a híveket. A vallásos nevelésnek csak akkor lehet fogantatja és egyáltalában ezt a nevet csak akkor érdemli meg, ha folytonosságát hosszú hiányok nem szakítják meg. Magának a folytonosságnak, a megszokottságnak megvan a maga erkölcsi hatása. Ha nem telnek el hét, a nélkül, hogy a lelkész híveikhez szólna, tevékenységének meddősége nem fakaszthatna újabb meg újabb paraszokat. Talán mégis csak kevés a munka, a melyet a gondjainkra bízott szent föld mivélésére fordítunk. Merőben alaptalan és minden lélektani tapasztalatba ütköző állítás az, hogy a prédikáció ritkaságának arányában fokozódik annak a hatása. Ha esztetikai gyönyörködötésről volna szó, vagy ha azt kívánnók, hogy *minden* beszéd *nagy* lelki emóciókat idézzen elő, azt ajánlanók, hogy inkább apaszuk, mint emeljük a prédikációk számát. Még a legkiválóbbak sem képesek *sűrűen* ismétlődő alkalmakkor remekműveket alkotni és tehetségük ragyogásával bámulatot kelteni, de hiszen nem is ezt akarjuk, nem ez a mi feladatunk és munkánk célja. Tudjuk, hogy az emberi lélek, különösen a modern, számtalan ellenőrizhetetlen hatás és elkerülhetetlen befolyás alatt álló ember lelke nem egykönnyen és nem igen gyakran jó forrongásba és nem igen enged azoknak a szándékoknak, a melyek átalakításán iparkodnak. De hiszen nem is akarjuk, hogy a lélek katharzisa egy-egy beszéd hatásától függjön. Beérjük azzal, ha állandó, céltudatos tevékenységnek eredménye. Az átalakítás munkájának tehát szakadatlanul kell folynia. Szünet nélkül kell építenünk híveink lelki világát. A magasabb értelemben vett cura pastoralisnak mégis csak leglényegesebb része a tanítás. Hát olyan szegény a mi vallásunk nagy eszmékben, olyan üres az a könyv, a melyből évezrek óta a gyülekezetben felolvasunk, olyan kevesen akadtak, a kik annak tartalmát új gondolatokkal gazdagították, annyira híján vagyunk az emlékeknek és hagyományoknak, a melyeket feltámasztani és maradandókká tenni akarunk és oly távol állunk-e az élettől, annak gondjaitól és küzdelmeitől, kérdéseitől és feladataitól, változásaitól és válságaitól, viharaitól és övényeitől, hogy heteken

át semmi mondani valót nem találunk; oly annyira csendes, mozdulatlan, szilárd minden, a mi bennünket és hiveinket környez, hogy az eszmék tisztázásának, az utbaigazításnak, a vallásos vezetésnek szükséges voltát csakis hosszú időközök után érezzük? A kik a szellemi találkozás alkalmait bármely okból szükre szabják, nem lehetnek kontaktusban egymással és ha azt tapasztaljuk, hogy hivek és lelkészek idegenekként állnak távol egymástól, hogy vannak gyülekezetek, a melyek éveken át a szószéket be nem töltik, ennek oka igen gyakran abban rejlik, hogy a hitközségek lelki vezérei a templomban nem egyebek, mint ünnepi szónokok, a kik csak nagy ritkán szólamlanak meg, hogy a prédikáció nem vált az istentisztelet oly alkotórészévé, a melyet sem lelkész, sem hivek mellőzni nem akarnak. Tény, hogy istentiszteletünk a hitközségek túlnyomó többségében hónapokon át papi közreműködés nélkül szükölködik. Nem természetes-e, hogy ennek folytán az a felfogás is keletkezhetett, hogy az *mindenkor* felesleges? Nem kell-e magunkra vetnünk, ha azt tapasztaljuk, hogy elvesztettük a talajt lábunk alól, hogy erkölcsi befolyásunk csökkent, hogy templomaink sok helyütt nem a vallásos nevelés, hanem a hivek szórakozásának intézményei?

Mulhatatlanul szükségesnek tartjuk, hogy a lelkész legalább is két hetenként szóljon hiveihez. Ne kedvetlenitse el az a körülmény, hogy némelykor nem telnek meg a tág csarnokok, midőn szónokol. Ne is akarjon mindig „szónokolni“. Váltakozzanak beszédek elmélkedésekkel, irásmagyarázatok vallásos eszméknek és társadalmi kérdéseknek a megvilágításával, vonjon egyáltalában a szószék körébe mindent, a mi a vallásos alapon álló huszadik századbeli embert érdekelheti és a hivek nem fogják megenni szavát, hanem lelki szükségletükké fog válni a prédikáció, a melynek kielégítéséről nem mondanak le szívesen.

De a viszonyokkal is vessünk számot. Ne feledjük el, hogy a szombat — fájdalom — már csak keveseknél a munkaszünet napja. Legyen tehát gondunk arra, hogy az istentisztelet tulságos igényeket ne támaszson a hivekkel szemben. Manapság egy óránál többet nem szívesen töltenek a templomban. Ne riaszszuk el a hiveket azáltal, hogy hosszúra nyújtjuk az istentiszteletet, hanem tegyük azt mennél fogatosabbá, mennél hatásosabbá, mennél vonzóbbá azoknak a szellemi adományoknak a becse által, a melyeket nyújtunk és szóljunk egyszerű formában, közvetlenséggel és egy ideges nemzedék türelmetlenségét méltányoló rövidséggel.

A változott viszonyok mérlegelése a prédikáció *idejének* megválasztásánál is irányítani fog bennünket. Nem szabad arra az álláspontra helyezkednünk, hogy a hiveknek kell alkalmazkodniok a prédikációhoz hanem prédikáljunk akkor, a midőn módjukban van meghallgatni bennünket és midőn a megfelelő hangulat keletkezését külső körülmények nem gátolják. Kitünően beválik a *p. péntek esti* beszéd. Általános meghonosítását nem csak üdvösnek, hanem mulhatatlanul szükségesnek tartjuk. Minden mellette szól. Külső körülmények és lélektani tapasztalatok. Az esti istentiszteleten olyanok is meg-

jelennek, a kik délelőtti órákban egyáltalán nem járhatnak templomba. És a napi munka befejezése után, midőn a hivek gondolatai nem sietnek vissza hivatásukhoz, midőn a lélek leveti magáról a köznapiság nyügét és szabadban szárnyal, az esti szürkület hangulatos csendjében, midőn a külvilág zaja nem zavarja, a piac tülekedése nem köti le, midőn szívesen tartózkodnak a templomban és nem kérdik, hogy nem mulasztanak-e a munka műhelyeiben, fényesen kivilágított csarnokokban, az istentisztelet elején, midőn a figyelem még nincs kifáradva, midőn azok a zavaró körülmények, melyek a szombat délelőtti istentiszteleten az áhítatnak útját állják, nem hatnak bénítólag szivre és elmére, a prédikáció könnyebben és biztosabban férkőzik a lélekhez és a lelkész szava nem lesz fogamat nélkül.

Tekintélyek alkonya.

Egy idő óta sűrűn hangzanak fel panaszok a hivatalos theologia képviselői köréből, hogy a nép lelki vezetői fejről leesett a tekintély koronája, hogy szavuk elvesztette régi súlyát, kezeikből kiesett az utbaigazítás irányítóje s hogy maguk is irányt veszve tévelyegnek a lábrakapott csökönyösség és közönyösség erőt emésztő homoksivatagjaiban. Az igazsággal ellentétbe helyezné magát, a ki e szomorú tényt tagadná, e kóros tünettől szemben szemétt hunyna, vagy azt szépíteni és tulzottnak állítani akarná. És dacára mindennek, mi a helyzetet kétségbe ejtőnek nem tartjuk, ha ugyanis a gyakori használatban elkopott érem másik oldalát szemügyre vesszük. Különbséget kell tennünk ugyanis tekintély és tisztelet között. Ha tekintély alatt azt értjük, hogy a hitközségi élet *minden* nyilvánulásaiban a lelkész szava első sorban legyen nérvadó, és tisztán világi jellegű kérdésekben is a *jurare in verba magistri* elv érvényesüljön, akkor a „tekintély“ csakugyan szomorú tapasztalatokra ébred. A hitközségek még a régi jó időkben, midőn a családi és társadalmi életet a vallás irányította és kormányozta, sem látták jó szemmel, ha a „helység ura“ hivatása köén túl eső, vagy avval szorosán össze nem függő ügyekben is vezérszerepre törekedett, előljárói választások, vagy templomi gondnokok kirendelése alkalmával kedvenc emberei számára hangulatos csinálni igyekezett, — az ilyen természetű esetekben a rabbi tekintélyére nem igen vetettek ügyet, sőt a felügyelete alá helyezett fizetéses alkalmazottak felletti biráskodási joga is nem egyszer kétségbe vonatott. Így állottunk hajdanta a rabbi „tekintélye“ dolgában s a jelenben sem kell azt az alantjáró gondolkozást tragikusan venni, melyet az imént az ausztriai hitközségek szövetségét célzó képviselői gyűlés tanusított, midőn a rabbikat a kontemplált képviseletből kizárni akarván, szégyen szemre mégis csak két tagnak hivatalból való jelenlétét a jövő hitközségi szövetség tanácskozásai alkalmával kegyesen megengedte. Szomorú volna, ha a „tekintély“ ilyen incidensektől függne. A rabbi tekintélyét önmagában kell, hogy feltalálja, önméltóságában, mely minden hivatásával és jellemével össze nem férő és tetejében még ki-

erőszakolt kegyosztást visszautasít, kötelességtudásában, mely a reá bízott feladatok bárminő nehézségeitől vissza nem riad és állhatatosan küzd, míg a sikerre a kilátás bármily gyöngye fénysugara dereng. Bizton állithatjuk, hogy az idők szakadatlan folyamában a „rabbi-tekintély“ letéteményeit csaknem a tanulók száma és hálaérzetökből folyt kegyelete képezte; a hitközségi tagok zöme műveltségi fokának megfelelőleg nem egyszer oly szókimondó volt a rabbival szemben, hogy a nemesen érző embernek a szeme, szája elállt. Vagy a rabbi-tekintély sérthetetlennek ismertetett el a Misna idejében, mikor akadt ember, a ki lekicsinyelve szólott a Misna szerzőjéről, hogy „hajbokol a gazdagok előtt“, vagy megközelíthetetlen volt az a tizennegyedik században, mikor egy Weil Jakab és Isserlein elkeseredve az idióták tulhatalmaskodása következtében, rányomták az ő korukra a szégyen bélyegét, azt állítván: „Ebben az időben nem ismernek el számba menő tekintélyt“? Hát a nagynevű R. Móse Perls, hogy a mult század tekintélyeire vessünk egy pillantást, jobban járt az ő messze földön elismert „tekintély“-vel hitközsége körében, mint évtizedekkel később a világhirű Rapoport, a kit talmudtudós órásmester „Kilegazlan“-nak megtett Prágában, mert tudtán kívül a zsidó-negyedben valahol ketté szakadt az Eruv! S e tulkapás az ájtatos közönség hallattára történt, a nélkül, hogy a hitközség képviselte a füle botját megmozgatta volna. Mindezeknél fogva: „a ki a dolgok mélyére tekint azon a napon, hallgat, mert rossz idő az“ — tartjuk Ámosz prófétával (5, 13). Tekintély dolgában a mult napjai nem voltak jobbak a jelenénél; de külső tiszteletben soha sem részesültek oly mértékben a „tóra fejedelmei“, mint a jelenkor rabbijai. Lásd a napirenden levő fogadtatásokat installációk alkalmával, tíz éves, husz éves, negyven éves, ötven éves jubileumok világra szóló ünnepeit. Legyen a mi hivatásunk öncél — s a „tekintély“ majd csak megjön valahogy később!

Nagybecskerek.

Dr. Klein Mór.

Az országos rabbiképző-intézet vezérlő bizottságának 1909. január 27-én tartott ülésében előterjesztett előadói jelentés.

Tisztelt Bizottság!

Mielőtt az elnökség működésének kiemelkedőbb mozzanatairól rövid vonásokban számot adnánk, a mélyen tisztelt elnök ur kegyeletes megemlékezései után sem hagyhatjuk megemlékezés nélkül azt a fájdalmas veszteséget, mely bizottságunkat és így a vezetése alatt álló intézetet néhai *Kohner Zsigmond* a pesti izraelita hitközség egykori nagyérdemű elnökének halálával sújtotta. A felekezet közügyeinek szolgálatában kifejtett és maradandó becsü munkássága közben mindenkor mély szeretetet tanusított az országos rabbiképző iránt. Azok közé tartozott ő is, kik ez intézetnek felekezetünk

hitélete és a zsidó tudomány nemes irányu fejlődésére kiterjedő tevékenységét teljes értéke szerint megbecsülni tudták. Ezért rokonszenves és tiszteletreméltó egyéniségének emlékezetét körünkben mindenkor az igaz tisztelet övezi.

Megilletődve említjük meg néhai *Boschan Jakab* urnak halálát, a ki egy évvel ezelőtt bizottságunk tagjainak sorából ugyan kivált, de a rabbi-képző növendékeinek segélyezésére dicsőült nevével egyetemben alkotott nemeslelkű alapítványa révén nevét intézetünk történetében megörökítette. E jelentés során és a mai ülés napirendje szerint, ez alapítványról még megemlékezünk. Most csak az életének alkonyán oly sokat szenvedett jótévő iránti kegyeletünk és elismerésünk jusson kifejezésre.

E helyen idézzük emlékezetünkbe *Bein Károly*, az intézet matematikai és fizikai tanárának 1907. évi október hó 18-án bekövetkezett halálát. Intézetünk e jeles tanférfiúnak elhunytával nagy veszteséget szenvedett. Tudományos kvalitásai és mesteri előadásai nyomán nőttön-nőttek e nemben szinte párját ritkító sikerei. Életmunkájának és egyéniségének harmonikus tulajdonságai folytán emlékét tisztelőinek és tanítványainak lelkébe örökre bevészte.

A végtisztességeknél és a hozzátartozók iránti részvétnyilvánításoknál az elnökség a bizottság nevében intézkedett, míg az intézet tanári testülete mindhárom halottunk iránti tiszteletét külön gyászistentiszteletekben róttá le. Szives engedelmsükből mai jegyzőkönyvünkben érdemeiket megörökítjük.

Legyen áldott az elköltözöttek emlékezte!

Tisztelt Bizottság!

Főtisztelendő *Dr. Kohn Sámuel* főrabbi ur a vezérlő bizottsági tagságról 1907. évi január 31-én lemondott. A főrabbi ur az intézet létesítésekor sokat fáradozott, fennállásának ideje alatt pedig buzgó tagja volt bizottságunknak, elnöke a tanügyi bizottságnak. Az intézet vizsgálatain és a rabbiavatásokon élénk részt vett és boldogult *Dr. Kaufmann Dávid*, a felejthetetlen tudós tanár halála óta önzetlenül látta el a homiletikai tantárgyat. Indítványozzuk, hogy e tevékenységéért a bizottság elismerése a mai ülés jegyzőkönyvében kifejezésre találjon.

A tisztelt bizottság 1907. évi január hó 22-én tartott ülésében tett jelentésünk szerint magas korára való tekintettel nyugalomba vonult főtisztelendő *Bloch Mózes* tanár urral közöltük azt a meleg hangú elismerést, mellyel a t. bizottság az intézet körüli érdemeit méltatta. Egyidejűleg előterjesztésünkre a vallás- és közoktatásügyi minister ur a talmudi tudományok ősz mesterét a vezérlő bizottság tagjainak sorába kinevezte, mely tisztet azonban nyilván az aggsággal járó testi törődöttség folytán el nem fogadhatta.

A bizottságban a már érintett okokon kívül korábban is beállott hézagok folytán annak kiegészítése vált szükségessé. A kultusminister ur 1908. évi április 24-én 35355. szám alatt kelt rendelettel javaslatunkra *dr. Kohner*

Adolf, dr. Weinmann Fülöp és Winterberg Gyula urakat, majd pedig 1908. évi június hó 24-én 72675. számú rendeletével *dr. Schnitzer Ármin* komáromi főrabbi urat nevezte ki a megüresedett helyekre, a kiktől, mint hitfelekezetünk szellemi érdekeinek lelkes képviselőitől a rabbiseminarium vezetősége erkölcsi támogatást és hathatos közreműködést remél.

A tanári kar *Bloch Mózes* rabbi ur nyugalmába lépte után elnökévé *dr. Bacher Vilmos* tanár urat választotta. A nagy nevű tudósnak intézetünk élére való jutása a rabbiseminarium egy új korszakát nyitja meg. Az ő hazánk határain messze tulterjedő híre új fényrel vonja be főiskolánkat, melynek eddig is legerősebb oszlopa volt. Bizonyos, hogy az ő irányítása még emelni fogja az intézetet, mely az egyetemes zsidóság szerte hangzó elismerése szerint ma már a zsidó tudomány egyik legkiválóbb bástyája. Az igaz meglepés érzetével látjuk méltó helyén azt a férfiut, a ki csodálatos tudásával, soha nem szünő munkájával a magyar zsidó névnek annyi dicsőséget szerzett

Vezető állása nemcsak a theologiai ismeretek szempontjából, hanem az intézet alsó tanfolyama középiskolai jellegénél fogva is a megújulás jelentőségével bír.

A *Bloch Mózes* tanár ur nyugalmába lépésével megüresedett egyik theologiai tanszékre a vallás- és közoktatásügyi ministerium pályázat hirdetését kívánta, melynek eredménye az volt, hogy a tanszékre csak egy pályázó, *dr. Guttmann Mihály* csongrádi rabbi ur jelentkezett, a kit a t. bizottság ide vonatkozó, ezt előző javaslatához képest ideiglenes minőségben a minister ur ki is nevezett. A tanár ur elfoglalta állását, melyet sikeresen tölt be, úgy, hogy az első év után javaslatunkra az 1908. évi július hó 14-én 76598. számú rendelettel már véglegesítették. A homiletikai tanítással a tanári kar javaslata alapján főtisztelendő *dr. Hevesi Simon* rabbi urat biztunk meg, a ki szíves volt e megbízást elvállalni.

Néhai Bein Károly tanár ur halála folytán a matematikai és fizikai állás megüresedvén, a tanítás már *Bein* tanár betegsége alatt a tanári kar sürgős intézkedése alapján ideiglenesen *Hausbrunner Vilmos, Dr. Soós Ernő* és *Wirth Kálmán* tanárok között osztatott fel (1908. évi május 22-iki 16805. számú rendelet). Az állásra pályázat hirdettetvén, lesz szerencsénk annak eredménye felől a mai napirend során jelentést tenni és határozatukat kikérni.

Schill Salamon, a latin és görög tanára huzamosabb idő óta súlyos betegségben szenvedvén, a helyettesítésekkel a tanári kar és oktatásügyi bizottság javaslatai alapján tett előterjesztésünkre a minister *dr. Dercsényi Mór* és *dr. Kallós Ede* tanárokat bizta meg. Minthogy *Schill* tanár ur szabadságidejének mértéke betelt, állapota pedig sajnálatunkra javulásra reményt nem ad, a minister ur felhívására kénytelenek voltunk nevezett tanárt, ki egyébiránt teljes nyugdíjra tarthat igényt, felhívni, hogy nyugdíjaztatása iránti kérvényét nyujtsa be. Az intézetből való távozásával egy szaktudása, szigorú kötelességérzete és pontossága által kiváló tanerőt veszítünk. Az állásnak pályázat útján való betöltése iránt az előterjesztést már megtettük.

A növendékek egészségi állapota és a helyes tartás szempontjából célszerűnek mutatkozott a *tornatanítás* rendszeresítése. A tanítással *Barna Jakab*, a tanítóképző tornatanára bízott meg. Az ujitás már is szembetűnő előnyöket mutat. A *nyári tornahely* berendezése iránt a tárgyalásokat szintén folyamatba tettük.

Ugyanezen szempontokból az *iskolaorvosi intézmény* meghonosítása érdekében is folynak a tárgyalások. Megkönnyíti egyébiránt a kérdés megoldását az a körülmény, hogy az ugyanazon épületben elhelyezett tanítóképző rendtartása szerint is alkalmazandó orvos.

A rendelkezésre álló tanerők miként való kihasználása felől az intézeti értesítő szolgál tüzetes adatokkal.

Az *országos rabbiképző-intézet* negyedfél évtized óta megállapított *szervezete* eddigelé fényesen bevált. Az intézet létesítésében előljárt férfiak bölcs előrelátással alapozták meg annak rendjét és a fejlődés biztosítékait. Azonban az idők folyamán részint intézetünk speciális feladataiból, részint a középiskolákra megállapított állami rendtartásokból, részint pedig az adminisztráció terén tett tapasztalatokból folyólag a szervezet további kiépítése és némely irányban való kiegészítése vált szükségessé, a nélkül, hogy érintenők amaz elveket, melyek az intézet hatásának és hírnevének alapjául szolgáltak.

Lényeges változások a *theológiai tanterv* revíziójánál merültek fel. Az intézet ama főfeladatai mellett, hogy a gondjaira bízott ifjakat a hitközségek majdani lelki vezetőivé, vallásos irányítóivá és az ifjuság erkölcsi nevelőivé, szóval az igazi rabbihivatás betöltésére képesítse, szem előtt tartandó ama másik, részben az elsővel azonos cél, hogy neveltjeit egyéni hajlamaik és tehetségeik szerint a zsidó tudomány és irodalom művelésére előkészítse, mely feladatának elérésére az intézet már eddigelé is oly sikeres munkát végzett. A theológiai tanári kar előterjesztésére és azzal együttesen, az időközben az oktatási bizottság elnökévé választott főtisztelendő *Dr. Fischer Gyula* rabbi ur elnöklete alatt a bizottság, még pedig a vidéki tagok az utazással járó fáradságot sem kimélve, többrendbeli magvas tanácskozás során állapította meg az új tantervet, mely már ki is nyomtatott, melyet azonban az intézetnek most előkészítés alatt álló, részben már nyomda alatt lévő egységes rendtartása keretében fogunk előterjeszteni. Az e részben lefolytatott munka állandóan és nagy mértékben foglalkoztatott bennünket, de technikai akadályok folytán az egész terjedelmes munkálatot csak a legközelebbi, esetleg a folyó évi februári rabbiavatások alkalmával tartandó vezérlőbizottsági ülésben fogjuk határozatuk alá bocsátani.

Ide tartozik a *könyvtár* szabályzata is, melynek bizottsága főtisztelendő *Dr. Hevesi Simon* rabbi ur elnöklete alatt több ízben tanácskozott az ellenőrzés és felügyelet alá vett könyvtár szabályai felett. A könyvtár állandó növekedése folytán és az épület biztonsága érdekében is szükségesnek tartottuk a könyvtár decentralisatióját akképen, hogy a könyvek egy része a földszinten nyerjen elhelyezést. A ministeriumnál ez iránt és egyéb szükséges és

célszerű átalakítások ügyében a tárgyalások többszöri sürgetéseinek dacára még befejezésre nem jutottak

Felelősségünk érzetében a tűz ellen eddig 20000 korona értékkel biztosított könyvtárt 150000 koronára biztosítottuk.

Az *intézeti épület karbantartásával* összefüggő kérdések nem kis mértékben foglalkoztattak bennünket. A rendelkezésre álló csekély összeg mellett csak nehezen sikerül az épületet és központi fűtését rendben tartanunk. *Wellisch Gyula* királyi tanácsos, műépítész ur szivességből adott műszaki tanácsai megkönnyítették a munkálatokat, úgy, hogy kisebb átalakításokkal, melyekkel azonban a fennforgó szükségletek kielégítve egyáltalán nincsenek, egyelőre és míg a ministeriumhoz intézett szerény igényü előterjesztéseink dülőre jutnak, a külső rendet a nyár folyamán helyreállítottuk.

Nem hallgathatjuk el, hogy az *administratio* terén intézetünk ugyanazokkal a nehézségekkel találkozott, melyek alatt hitfelekezetünk egyébrendü ügyei is szenvednek. De nemcsak az anyagi nehézségekre való tekintettel igen szerény mértékre leszállított fejlesztési kísérletek részesültek többnyire merev visszautasításban, vagy teljes mellőzésben, hanem még az intézet rendes ügyeinek ellátása körül is szüntelen akadékoskodásokkal találkoztunk, melyek munkánkat felette nehezítették. Több ízben külön emlékiratokban foglaltuk össze sérelmeinket és személyes utánjárásokkal e lépéseinknek külön nyomatékot is kívántunk adni. Így legutóbb, midőn m. t. elnökünk utolsó emlékiratunkat személyesen átnyújtotta, a minister ur ő excellentiája szives volt a gyökeres orvoslást kilátásba helyezni.

A bajok egyik forrása az intézet elavult költségvetéséből, ez pedig az *országos izraelita iskola-alap* passiv helyzetéből, viszont ez meg az állami dotáció szűk kiméréséből ered. Az iskolaalapnak már is fogantatba vett nagyobb mérvű támogatásával a költségvetés revisiója ügyében tett előterjesztésünk is kedvező elintézésben részesül, a mikor is az intézeti évi költségvetés körünkben való megállapításának is gyakorlati értéke lesz. A mi nehézség ezen kívül még felmerült, azon a kormány jóváhagyása alá terjesztendő, az eddigi tapasztalatok alapján kiépitett egységes szabályzat és rendtartás keretében kívánunk segíteni.

Végül a *növendékek segélyezésének ügyéről* kell megemlékeznünk. Ez a kérdés az intézet fennállása óta mindig napirenden van. Az ideális megoldást hivatali elődeink mindenkor egy *internátus* létesítésében látták és e nézetüket valljuk mi is. Tehát egyáltalán nem külső helyről eredő indítványok és tervelgetések hiányán, hanem az anyagi eszközök elégtelenségén mult, hogy ez az ügy kellő ellátásban nem részesülhetett. Egy szélesebb alapon induló actiónak főleg a Boschan-féle alapítványhoz kötött váromány állta útját. Az ezen alapítványhoz fűzött remény azonban, a mint azt az erre vonatkozó külön előterjesztésből látni méltóztatik, nem teljesült. *Dr. Pap Dávid* ur a Boschan-alapítvány bonyodalmas ügyében teljesen önzetlenül és főiskolánk iránti szeretetből vállalta magára a jogi képviselést, mely nehéz felada-

tát fényesen teljesítette. Fogadja ezért mélyen érzett hálánkat. Az ő előterjesztése meg fogja világítani az egyébiránt külön gondnokság alá tartozó alapítvány állapotát, mely az alapító személyes helyzetében beállott sajnálatos változások folytán a seminariiumot erkölcsi obligóba vonta és az alapítványra tetemes anyagi áldozatokat háritott. Rendkívül sok munkát és eljárást igénylő és részben halasztást nem tűrő intézkedésekkel állván szemben, az alapító-levélben megjelölt gondnoksági elnökkel egyetértve a kultusminister ur ad hoc felhatalmazása alapján jártunk el mindaddig, míg az alapítvány rendelkezési jogát a gondnokság számára megújíthattuk. Ez megtörténvén, az alapítvány gondja a vezérlőbizottságról elhárult. Viszont azonban a segély-actió, illetve az internátus kérdése most már a kialakult helyzetben új feladatokat ró reánk, melyek első sorban az alapítványi ház iránti határozathoz igazodnak. A kormánynál az eddigi segélyösszeg felemelése iránt előterjesztésünket már megtettük.

Méltóztassék nekünk az általános felhatalmazást megadni az iránt, hogy ezt az actiót kellő időben megkezdjük és az erre nézve szükséges szervezet megállapíthassuk. Hitközségeink, testületeink és egyesek kevés kivétellel közömbösek maradnak a seminariumban és mellékesen említve a zsidó praeparandián nyomorgó ifjuság sorsával szemben, holott a két főiskola fenntartásából eredőleg terhelve nincsenek. Az intézetből kikerült rabbi urak néhány kivétellel szintén tekinteten kívül hagyják azokat a küzdelmeket, melyeknek tanui, részben osztályosai voltak. Mint egyik dicséretes kivételt említjük fel itt, hogy főtisztelendő *dr. Neumann Ede* főrabbi ur, a ki nem régiben hiveinek és tisztelőinek szeretetteljes nyilatkozatai közben áldásos lelkesi működésének huszonötödik évfordulóját ünnepelte, alapítványt tett a rabbiképző növendékeinek segélyezésére. Reméljük, hogy sikerül majd az ezen esetben megkívánt áldozatkészség felkeltésére első sorban hivatott rabbi urak figyelmét ez ügyre felkelteni, mely felekezeti, kulturális és humanitárius szempontból egyaránt oly fontos és fontosságú.

Az intézet sikerült végzésében ugyanazok a testületek járnak elől, melyek minden zsidó ügynél áldoznak. Az országos magyar izraelita közalap fokozatosan emeli járulékát, a pesti izraelita hitközség és pesti chevra kadisa szintén, melyek internátus létesítése esetén bizonyára nagyobb mértékben is segítségünkre lesznek. Az egyesek között hálásan kell jelentésünkben megemlékeznünk elnökünk, *Hatvany-Deutsch József* urnak évről-évre ismétlődő 2000 koronás adományáról, valamint *Winterberg Gyula* bizottsági tag ur 500 koronás templomi adományáról, mely utóbbi ajánlás módja mintegy például szolgálhatna többi hitközségeinkben.

Tisztelt Bizottság!

A felekezet egy régen esedékes becsületbeli tartozásáról van szó. Elérkezettnek látjuk az idejét annak, hogy itt is a cselekvés terére lépünk. És a mikor arra kérjük Önöket, hogy az *internátus* ügyében alkalmas időben és alakban megindítandó lépéseinket személyileg és mindenütt, a hova befolyásuk elhat, pártolásukkal előmozdítani sziveskedjenek, kérjük, hogy e jelentésünket tudomásul venni méltóztassanak.

Budapest, 1909. évi január hó 27-én. *Dr. Mezey Ferenc* s. k.,

Perls beszédei.*

Egy Lessing tollához méltó volna annak a különbségnek tüzetes meghatározása, mely a *meghallgatott* és *elolvasott* beszéd hatásában nyilvánul. Mi erre a feladatra természetesen nem vállalkozhatunk. Csak egy vagy két, szinte magától értetődő megállapításra szoritkozunk.

Olvasás közben nélkülöznünk kell a *közvetlenséget*, mely az élő beszédben, mint a hatásnak legfőbb tényezője jelentkezik. Hiába öntötte bele a szónok egész lelkét a beszédébe: az odavetett betűkben annak csak mintegy megmerevített képét szemlélhetjük. Szép és imponáló lehet ez a lélek így is; de mennyivel gyönyörködtetőbb még, mikor szemünk láttára és fülünk hallatára megéled és kifejlik, fölszárnyal és magával ragad bennünket is! Ámde ez természeti szükségképen van így, a melylyel már eleve számolunk; tudjuk, hogy az élő beszédnek imponderábilis eleme papiroson meg nem rögzíthető. A képzőművészetek e tekintetben tudvalevőleg még hátrányosabb helyzetben vannak, mint az írásművészet.

Nagyobb baj az, hogy a *rhetorikai forma*, az élőbeszédnek szintén egyik legnagyobb erőssége, olvasás közben nemcsak másképen, de nem ritkán zavarólag is hat reánk. A szónoki forma szépsége részlethatások tömegéből áll. Ezek a hatások sem egyforma erejűek, sem nem egyneműek. Vannak közöttük zenei és plasztikus, érzelmi és értelmi hatások. Mindezek disharmoniában állnak egymáshoz; a szépség pedig csak harmoniában jelentkezik. Viszont ez a harmonia a különböző hatások egységesítése által jó létre. És ezt az egybefoglalást jórészt ismét csak a szónok végzi a maga élő egyéniségével. Az egymást felváltó hatások közepette állandónak csupán az a hatás marad meg, melyet a szónok egyénisége gyakorol. Általa *appercepiálja* a hallgató egységesen a részlethatásokat, mint harmonikus összes hatást. A szónok az egyik részletet nyomatékkal hangsúlyozza s elsurran a másik fölött; az egyiket fénynyel árasztja el, a másikat árnyékba borítja. Ha veszendőbe megyen is ezáltal egyik-másik részlethatás, de az összes benyomás csak annál közvetlenebb és egységesebb, tehát erősebb.

Az olvasó nem készen, mint a kép vagy szobor szemlélője, kapja az összes hatást, hanem több-kevesebb fáradsággal maga foglalja egybe a részlethatásokat. Valamennyit végig kell élveznie vagy — szenvednie s ezen a hosszú úton okvetlen megcsorbul az összes hatás. S most már fölérdhetjük: annál inkább, minél több, változatosabb és erősebb a részlethatás. Ezért a legnehezebb olvasmány a legmélyebb dráma — és paradoxonnak hangzik bár — *aesthetikailag* a leghálátlanabb olvasmány a legjobb prédikáció.

Ezt a paradox tételt igazolja *Perls* legujabb beszédgyűjteménye is.

Perls beszédei a legjobb prédikációk között is kétségtelenül a legelső helyek egyikébe valók. Mik a jó prédikáció és közelebbről a zsidó prédikáció

* Beszédok. Irta: Dr. Perls Ármin, III. Pécs, 1908.

kellékei és kriteriumai? Gazdag és érett gondolatvilág, rendithetetlen vallásos hit és meggyőződés, emberbaráti tüzes és mély érzés, széleskörű tanulmányokból és tapasztalatokból meritett tudás, vallásunk forrásműveinek mélyreható ismerete, mesterkéletlen és mégis szellemes exegézis, a szónoki technika művészi alkalmazása, szuverén nyelvtudás, bibliai tónus a hangban és magyar zamat a szókban. Súlyos feltételek, nemde? De *Perls* emberül állja valamennyit. Az ő beszédei egy fényes és termékeny elme szülöttei, akiket mély érzésű zsidó szív dajkált és klasszikus formaművészet öltöztetett csillogó ruhába. Azért a zsidó homiletikai irodalom remekeinek joggal mondhatjuk őket.

És mégis, mégis. — — Elolvasám e beszédeket, a végső benyomás elmarad a várt hatás mértéke mögött. Talán szegénységi bizonyítványt állítok ki magamnak, de be kell vallanom, hogy olvasásuk nem fölfrissített és földerített, hanem kifárasztott s szinte elcsigázott. Élveztem őket, de meg is szenvedtem értük. Gyönyörködtem bennök, de be is teltem velük. Mi lehet ennek az oka?

Ugy véljük, hogy a szerző nagy erényeiből folynak épen hibái is. Az eszközök oly bőven állnak rendelkezésére, hogy nem tart bennök mértéket s így sokszor mértéktelenné válik. Áll ez főképpen retorikája formális elemeiről, *nyelvéről és stílusáról*. Ezekben a szépség valósággal orgiákat ül. A szerző korlátlan virtuozitással játszott azon a csodaszzerű hangszeren, melynek magyar nyelv a neve. Új hurokat feszít rajta s eddig alig hallott elbájoló zenét csal ki belőle. Mint könnyelmű örökös, úgy pazarolja nyelvtudása kincseit: se szeri, se száma nála az alliterációknak, a synonymáknak, a metaforáknak, a fordulatos szólásoknak és mindazoknak a kecses játékoknak a szóanyaggal, melyeket csak igazi nyelv- és stílus-művész tud kitalálni és alkalmazni. De ha egy értelemnek öt, hat, sőt tíz szóval való árnyékolása szinte minden lapon fordul elő, ha a nagy műgonddal csiszolt kifejezések, képek és hasonlatok szinte mondatról-mondatra lepnek meg bennünket, a hatás elaprodik s a figyelem elterelődik, sőt ki is merül. Mondatszerkezete oly világos, a mint csak kívánnunk lehet; egymás mellé, nem egymás alá rendeli tulnyomóan rövid mondatait: nagy erény ez az élő beszédben, mert könnyen megérthetővé teszi azt. De huzamosan olvasva, ez a stílus valami abrupt, szaggatott és azért nyugtalanító hatással van, a tulságos tömörség és tömörség pedig a kategorikusnak benyomását teszi.

De *gondolatkészlete* is oly bőven van *Perlsnek*, hogy csak úgy ontja magából. Ám gondolatainak sokfélesége és változatossága tarkára festi a beszéd színét és elvonja a figyelmet annak alapgondolatától, a témától. Mivel pedig ama változatosság mindegyik beszédben többé-kevésbé ugyanaz, végre is egyhangúvá válik és zsongítólag hat az olvasóra. Sőt maguk a beszédek témái is voltaképp mindig újra visszatérnek. Igaz, erről a szónok nem épen maga tehet; de már a kötet anyagának összeválogatóját inkább okolhatjuk. Háromféle beszédet találunk a könyvben: alkalmi (11), ünnepi (15), de

szukkóth és *semini acereth* nincs képviselve) és gyászbeszédeket (12). Ámde mind a három kategóriában a téma voltaképpen adva van már az ünnep, illetve a *casus* mindig azonagy alapeszméjével s a szónoknak csak annyi szabadsága van, hogy más-más oldaláról világíthatja meg az adott témát. Korlátlan szabadsággal voltaképpen csak a szombati beszéd számára választhat témát a szónok s ezért is szerettünk volna abból a fajtából olvasni néhányat e kötetben. Mert hogy a heti szidrából szokás és illik venni a szöveget, alig korlátozhat a téma megválogatásában). De meg azért is, mert a szombat a prédikációs hétköznapi: ilyenkor nem ölt a szónok magára tógát vagy cothurnust, hanem mindennapi habitusában mutatja be lelkét. Ugy véljük, csak a szombati beszédben nyilvánul meg egész ereje és művészete a szónoknak.

Még egy dologban van *Perlsnek* kifogyhatatlan gazdagságu vénája és ez az egyetlen gazdagsága, a melyet nem sokallunk, hanem csak irigyelünk. Az *agádai exegézis* terén ragyogtatja sok irányu tehetségének legfényesebb oldalát. Nagy tájékozottsága, vagy inkább teljes otthonossága a hagyomány irodalmában - a mihez nála, újabb szónokainknál szokatlan méretekből, a *Zóhar* ismerete, mesteri fölhasználása (l. pl. a rögről vett és remekül kiaknázott zóhari alapigét a Rákóczi-beszédben) is járul - készen adja kezéhez az anyagot, melyet ő valósággal teremtő erővel formál és alakít át, meglepően új és mégis igaz értelmet fejtven ki belőle. Ideális tökéletességgel aknázza ki e régi kincseket: forgatja erre, forgatja amarra, mást és mást láttat belőlük és mégis mindig valódi nemes érc az. Az agádának ez a sűrű és termékeny felhasználása adja meg *Perls* beszédeinek azt a sajátos szint és hangot, a melyeknél fogva azok zsidó prédikációk a javából. Ezt a zsidó jelleget nem rontja meg az a pár idegen veretű szó vagy kifejezés, a milyenek helylyel-közzel előfordulnak, pl. szent igéd tudománya, a te tudományod, a sziv tudománya, egyház a felekezet értelmében, lélek, a hol mi szellemet szoktunk mondani, némely isteni attributumok megjelölése stb. Ellenben nagyon helyén van az az anonym, de határozott polémia, a mely nélkülözhetetlenül szükséges a zsidó prédikációban s a *Perlséiben* a kellő helyen és alkalommal mindig jelentkezik.

Bibliai exegézisét kevésbé találtuk meglepőnek és gazdagnak, bár itt is rámutathatunk mesterileg és sokoldaluan kihasznált bibliai szövegekre, mint az „Ismerd atyád Istenét“ című ikerbeszédben (Roshasánára és Kolnidrére) vagy a Mára peszáhi prédikációban. De azért sohasem szoritkozik a bibliai idézet csupaszon betűhiv fordítására: mindig újat és többet tud kiolvasni belőle, a nélkül, hogy erőszakolná az érteimet vagy áttörné annak természetes határait. És így nála sohasem cifra sallang vagy henye ékesség csupán az idézet, hanem valódi gazdagodás, a mely gyönyörködtető és tanulságos egyszerre. Mivel a héber idézetek nincsenek magába a szövegbe fölveve, hanem ujszerű, de nemes izléssei a lapszélében vannak elhelyezve, nem tudhatni, az élő beszédben mikor mondta el őket a szónok, mikor nem.

Bizonyára nem mindig mondta el, sok is lett volna az idegen hangzás a mi csekély héber tudású közönségünk fülében. Ilyenkor az idézet csak a beszéd bibliai vagy talmud-midrásai elemeinek eredetét mutatja. De idézet nélkül is teméntelen bibliai kifejezés, fordulat, kép és hasonlat akad, a melyek bibliai szint és tónust adnak a beszédeknek.

„A predikáció megvan, de kiveszett belőle a próféták lelkeket rázó igazsága, lelkeket perzselő tüze“. „Papjaink szónokolnak, de nem gyújtják lángra a lelkeket“. Ilyen panaszos szó kél ismételten is *Perls* ajkairól. Igaza van-e általában s különösen magára nézvést? Alig hiszszük egyiket is. De ha igazat kellene is adnunk neki, ki itt a hibás: a szónokló pap-e, vagy hallgatóinak a lelke? Mindenesetre jellemző ez a kiszólás *Perls* szigorú felfogására, a melyből folyólag merészen és kiméletlenül, de mindig igazságos ítéllettel sujt le emberekre és intézményekre, államra és társadalomra, félszegségekre és bűnökre. És még egyben merész ez a mi szónokunk: a szubjektivitásban. Itt néha azon a határon is túlmenő, a melyet nálánál kisebb szónok nem léphetne át büntetlenül. Saját egyéniségével fedezi minden szavát és nem kiméli önmagát sem. Megható szerénységgel beszél magáról, mintha egy huron pendülne a többiekkel ő is: különösen ódai zengésű könyörgéseiben állítja így előtérbe önmagát. A könyörgések, ékesszólásának természeténél fogva, egyáltalán legszebb művei: a gyarlóságában is magasra törő lélek felsikoltását szinte hallhatóan tudják megérezkíteni. De a bűn tudatától megkinzott vagy kétségek között hányodó lélek bánatos, komor, szinte reménytelen hangulatától egyebütt is alig-alig tud szabadulni *Perls* szónoklata: abban nem ér föl a prófétai beszédhez, hogy a haragvó feddés kemény kitérései és a vezeklő büntudat zokogó siralmi után végezetül a vigasztalás és megnyugtató szeliden csitító hangjába lendülne át.

Sok szépet és tanulságosat nem emeltem ki, a mi kiemelhető volna *Perls* beszédeiben; de az akadémikuskodásai még mindig nem végeztem. Egy pár apró szeplőt találtam a Beszédnek nyelvének gyönyörű, szintiszta arculatján, azokat hadd hámlasztom le befejezésül róla. Nem hibáztatom épen, de mint szokatlant, mégis felemlitem az efféle szóképzést: örömes, célos, tizigés, a minők elég gyakran fordulnak elő. De már határozottan hibásak ezek a kifejezések: a tettes keretei (97), harcra ne kerüljön (107), továbbá a maguk helyén: léssz (85), egy-egy (157) — hogyha nem sajtóhiba az egyik „egy“, a mi egyébként is akad, de különösen gyakran a héber szövegekben. Esküvő (85) helyett jobb, mert félre nem érthető lett volna eskütevő. A magasan szárnyaló dikció sokszor megköveteli, de nem mindig türi meg az ige-kötő elhagyását. Hibásan van elhagyva az ige-kötő pl. ezekben: fúzi (5), rázó (108), sebesit és gyógyit, sujt és emel (112), ragad (113). Az értelem rovására továbbá ebben: Ismerd atyád Istenét. Az újabb „leromlot!“ magyarság képviselői is jelentkeznek itt-ott, pl. leromlani, leromlás, kiváltani (fakasztani helyett). Avult és tájszókat mértékkel, nem oly gyakran használ szerzőnk, mint egy másik nagy rhetorunk: Löw, de azért hamarjában ezekből is lehet egy

illatos kis bokrétát kötni. Ime: alit, rudamlás, belegyappan, viszongás, sel-
lengő, megrosnyadt, hodály, cenk, lecsiggad, garabó stb. Idegen szókba még
többször botlik szemünk. Mutatványul im ezek: diszciplina, fundamentum,
szentencia, glóriás, prizma, kultura, horizon, perspektiva, pathosz, martir,
klíma, harmonia, vulkános, landsknechtek!

Nem szorul bizonyításra, hogy csak a ki hálás szeretettel merült el az
ékesszólás e hatalmas áradatu tengervizében, találhatott ott a megszámlálhat-
lan ép gyöngy között néhány csorbultat vagy sutát is. *Perls* e kötete min-
denkor hírét fogja vinni nemcsak szerzője, de általában a magyar homileti-
kai irodalom, sőt egész modern zsidó irodalmunk dicsőségének, nagyságának
is. De nincsen ma sok olyan *magyar* könyvünk általában sem, mint ez. Mi
magyar rabbik jogos büszkeséggel tekinthetünk zseniális kartársunkra. Irányá-
ban tartozó hálánkat és csodálatunkat kivételes tehetsége iránt szeretném a
költő e szavaiba foglalni:

„Hol is tehetél szert ennyi jóra, ennyi
Szépre, mely könyvedben csillig pazar fénynyel?“

Kolozsvár.

Dr. Eisler Mátyás.

Ünnepeink az iskolákban.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1908. évi
67943. sz. a. kelt rendelete az izraelita tanulók „Szukkoth“
ünnepe tárgyában.

Az 1876. évi 28,469 és az 1877. évi 28,769 szám alatt kelt körrende-
letben felsorolt ünnepekhez, melyeken az izraelita tanulók az iskolai tanításra
megjelenni nem kötelezhetők, vagy ha megjelennek, az írásra és rajzolásra
nem kötelezhetők, illetőleg az írás és rajzolás alól az 1885. évi 49,225 és
1890. évi 47.880 számú rendeletben körülírt módon felmenthetők, *fölveendő*
még a Sátoros Ünnep (Szukkoth) kilencedik napja is.

Erről Cimet tudomás és további eljárás végett értesitem.

Budapest, 1908. dec. 30.

Az ünnepekre és a felmentésre vonatkozó rendeletek a következőképpen
hangzanak:

1876. évi 28,769, sz. rendelet, „Az állami és a tankerületi főigazgatóság
felügyelete alatt álló hitfelekezeti és községi középiskolákban az izraelita ta-
nulók az előadásokon való megjelenéstől felmentendők: a) a Ros-hasana
(ujév) mindkét napján; b) a Jom-Kipur (kiengesztelődési) ünnep napján; c)
a Szukkoth (sátoros ünnep első, második és nyolcadik napjának délelőttjén;
d) a Peszach (husvét) első, második, hetedik és nyolcadik napjának délelőtt-
jén. A fentebb jelzett középiskolák igazgatói figyelmeztetendők, hogy az izr.
tanulókat, ha szüleik ebbeli óhajukat írásban fejezik ki, írásra, rajzolásra a
felsorolt napokon ne kényszerítsék.“

1877. évi 2712. sz. rendel t. „A mult évi 28,769. sz. a. kelt körrendeletben felsorolt ünnepekhez, melyeken az izraelita tanulók az iskolai előadásokra megjelenni nem kötelesek, vagy ha megjelennek, írásra rajzolásra nem kényszeríthetők, felveendő még a Sebuoth (pünkösd) ünnepének két napja is. Az izraelita tanulóknak a felsorolt napokon túl ünneplés ürügye alatt az iskolai előadásokról nem szabad elmaradniok s netaláni elmaradásuk indokolatlannak leszen tekintendő.“

1885. é. 49225. sz. r. „Valamennyi tanker. főigazgatóhoz. Több izraelita szülő azon kérelemmel fordult hozzám, hogy középiskolába járó fiaik szombati napon az írásra és rajzolásra ne kényszeríttessenek. E kérelemnek azzal, hogy szombati napon e tanintézeteken írásbeli gyakorlatok ne tartassanak, vagy rajzóra ne adassék, hely nem adható és pedig az oknál fogva, mert a tanítás óráinak beosztása a középiskolákban ugyis nagy nehézségekkel jár. Megengedhetőnek találom azonban, hogy az ily tanulók a szombati nap tanóráin az írástól és rajzolástól tartózkodhassanak, de csakis a következő módzatok mellett: 1. Az ily engedélyért minden egyes szülőnek az illető iskolai igazgató és főigazgató útján hozzám kell folyamodnia. 2. Az engedélyt csakis kivételesen, egyes figyelmet érdemlő esetekben, például rabbik fiainak vagy a rabbi pályára készülő tanulóknak fogom megadni. 3. A fölmentett tanuló az illető órában, fölmentettsége dacára, jelen tartozik lenni s ha lehetséges, például a mennyiségtannál, szóbeli feleletre fel is hívható, sőt a rajzolásnál a rajzolandó tárgy szóbeli értelmezésére is. Ha a tanosztály csupa írással, vagy rajzolással van elfoglalva — s magyarázat nem fordul elő — a felmentett tanuló ez idő alatt ugyane tárgy elméleti vagy értelmező leckéinek ismétlésével tartozik foglalkozni; szépírási órán más tárgy ismétlésével is foglalkozhatik, de csakis ha magyarázat nem fordul elő. Az ily tanuló írása más dolgozataiból bírálendő meg. Minthogy azonban szépírási óra hetenkint csak egyszer tartatik, a lehetőség szerint azon kell lenni, hogy az ily óra szombatra ne essék. 4. A fölmentett tanulók egyéb órákon annál behatóbb vizsgálatnak vetendők alá. Felhivom a kir. főigazgatóságot, hogy e tekintetben a vezetése alatt álló középiskolákat értesitse azzal, hogy a fölmentés egyes eseteiben az itt foglaltak értelmében járjanak el. Budapest, 1885. december 12-én. Trefort s. k.“

1890. é. 47880. sz. r. „Ministeri rendelet a főigazgatókhoz, a zsidó középisk. tanulóknak szombati és ünnepnapi írás alól való fölmentéséről. Középiskolai tanulóknak a szombati és más ünnepnapi írás és rajzolás alól való felmentésénél az eddigi gyakorlat szerint azon szülőknak, kik e felmentést fiaik számára kérték, az illető iskolai hatóságok útján hozzám kellett folyamodniok. Az adminisztráció egyszerűsítése céljából s az eddigi tapasztalatok alapján a felmentés jogát ezenel a tankerületi kir. főigazgatóságokra ruházom, oly hozzáadással, hogy a felmentéseknél ezentul is az eddigi irányelvek lesznek alkalmazandók és pedig: 1. Az engedély csakis egyes figyelmet érdemlő esetekben, például rabbinusok fiainak vagy rabbinusi pályára készülő tanulóknak

nak adható meg, és pedig csak azon esetben, ha a folyamodók kérvényei rabbinusai és igazgatói nyilatkozattal vannak felszerelve, melyekből kitűnik, hogy a tanuló atyja valóban rabbinusi állást tölt be, avagy a tanuló rabbi pályára való előkészülés céljából a rendes hittani órákon kívül valóban magánhittani oktatásban részesül. 2. A felmentés oly helyeken, hol gymnasium és reáliskola van, csakis gymnasiumi tanulónak adható meg. Oly helyeken, hol csak reáliskola áll fenn, ezen középiskola tanulói is, ha a többi feltételek megvannak, felmenthetők. 3. A fölmentett tanuló az illető órában, fölmentettsége dacára, jelen tartozik lenni, s ha lehetséges, a mennyiségtannál szóbeli feleletre fel is hívható, sőt a rajzolásnál a rajzolandó tárgy értelmezésére is. Ha az osztály csupa írással és rajzolással van elfoglalva — s magyarázat nem fordul elő — a felmentett tanuló ez idő alatt ugyane tantárgy elméleti vagy értelmező leckéinek ismétlésével tartozik foglalkozni. Minthogy szépírási óra hetenkint csak egyszer tartatik, a lehetőség szerint azon kell lenni, hogy az ily óra szombatra ne essék. 4. A fölmentett tanulók egyéb órákon annál behatóbban vizsgálandók meg. Erről Nagyságodat tudomás és további eljárás végett értesitem. Budapest, 1890. október 29. Gróf Csáky.“

1893. évi 55711. sz. rendelet „A középiskolai izraelita tanulóknak a szombati és más ünnepnapon írás és rajzolás alól való felmentése tárgyában 1890. évi október hó 29-én 47,880. sz. a. kelt rendeletemet az eljárás egyszerűsítése céljából oda módosítom, hogy ezentúl a felmentést mind a gimnáziumokban, mind a reáliskolákban maga az igazgató fogja megadni és pedig minden eddigi helyi megszorítás és egyéb feltétel nélkül, egyedül a szülőknek az aláírásra nézve hatóságilag igazolt írásbeli kérvénye alapján. Emellett azonban továbbra is érvényben marad említett korábbi rendeletemenk azon határozata, hogy a felmentett tanuló az illető leckeórán felmentettsége dacára jelen tartozik lenni, s ha lehetséges, pl. a mennyiségtannál, szóbeli feleletre fel is hívható, sőt a rajzolásnál mindannyiszor a rajzolandó tárgy szóbeli értelmezésére is. Ha az osztály kizárólag feladatírással vagy rajzolással van elfoglalva s magyarázat nem fordul elő, a felmentett tanuló ez idő alatt ugyane tantárgyak elméleti vagy értelmező leckéiből examinálandó, vagy ismétlő tanulással tartozik foglalkozni. Minthogy szépírási óra hetenkint csak egyszer tartatik, akként kell intézkedni, hogy az ily óra szombatra ne essék. A felmentett tanulók egyéb órákon annál behatóbban vizsgálandók meg. Budapest, 1893. február 15. Gróf Csáky.“

Krónika.

A *Magyar-Zsidó Szemle* januári száma ez egyetlen zsidó tudományos folyóiratunk huszonhatodik évfolyamát nyitja meg. Elismeréssel és hódolattal pillantunk pályafutásának első negyedszázadára és adózunk hálával azoknak, a kik megindították, támogatták és mind a mai napig fentartották.

Bacher Vilmos és *Bánóczy József* neve disziti első hét évfolyamát, az ő szellemükben és hasonló hivatottsággal szerkesztették *Dr. Blau Lajos* és *Dr. Mezey Ferenc* a következő ötöt, a 13. évfolyamtól fogva a vezetés teljes munkája *Dr. Blau Lajos* kezére volt bízva, a ki az utolsó években nemcsak szerkesztette, hanem tartalmának javarészét a saját nagybecsü és rendkívül sokoldalú dolgozataival szolgál'atta.

Első tekintélyeink, közöttük külföldiek is, a kitünő vezérek köré sereglettek és számos fakadó tehetség benne próbálta első erejét. Nemcsak a tudományt és irodalmat gazdagította, hanem hozzászólt mindazokhoz a kérdésekhez, melyek a leforgott negyedszázadban a magyar zsidóságot és az egyetemes Izraelt foglalkoztatták, irányított és utbaigazított, tisztázta az eszméket és célokat tűzött ki. A legfontosabb eseményekről tájékoztatva, egyszersmind jövőendő történetírók számára értékes anyagot gyűjtött össze, a zsidó népelet jellegzetes nyilvánulásait ismertette és hathatósan előmozdította az ifjuság vallásos nevelésének érdekét, lelkiismeretesen gondozva a felekezeti tanügy egész körét

A kik élén állottak és önzetlenül buzgólkodtak szolgálatában, megalázkodással tekinthetnek vissza azokra az eredményekre, a melyek munkásságához fűződnek. Nem egy jelentős vívmányunk annak a szellemnek a gyümölcse, a mely lapjaiból áradt szerte. Tudományunk és irodalmunk művelőinek otthonává, a magyar zsidóság fejlődésének számottevő eszközévé vált.

A végzett nagy munkáért való hálánkhoz és elismerésünkhöz további sikerekre és újabb dicsőségre irányuló legmelegebb óhajaink társulnak.

*

Az *Országos Rabbiképző-Intézet* vezérlő bizot'sága január 27-én *Hatvany Deutsch József* elnökletével ülést tartott. Az elnök megnyitójában meleg hangon emlékezett meg a bizottságnak utolsó ülése óta elhunyt tagjairól: *Kohner Zsigmondról* és *Boschan Jakabról*. Az irántuk való kegyelet jegyzőkönyvi kifejezése az ülés első határozata volt. Az elhunytakról való megemlékezéshez a bizottság jelenlevő új tagjainak lelkes szavakban való üdvözlése és az az indítvány kapcsolódott, hogy a Rabbiképző *Boschan Jakab* emlékét az ő, valamint a neje és fia nevének a *Hazkárában* való felemlítése, a nagy jótevő halála évfordulójának emlékmécs meggyújtása és *kadisima* végzése által való kegyeletes megünneplése és nevének az intézeti templom emléktábláján való megörökítése által tisztelje meg.

A bizottság mély meghatottsággal hallgatta az elnök ékes beszédjét és egyértelműleg határozatra emelte előterjesztéseit. Ezeket *Dr. Mezey Ferencnek* avatott tollal megírt, a bizottság, jelesül az elnökség tevékenységét és a Rabbiképző legújabb történetének kimagasló mozzanatait tüzetesen méltató jelentése követte, mely az írójánál megszokott emelkedett hangon és éles

tekirtettel tájékoztatott a végzett munka és a jövőben megoldandó feladatok felől.

A Boschan Jakab alapítványának bonyodalmas és nemeslelkű létesítőjének tragikus sorsát tükröző történetét *Dr. Pap Dávid* mutatta be, a ki párját ritkító odaadással karolta fel annak ügyét. A bizottság meleg elismeréssel és hálás köszönettel adózott annak a lankadatlan buzgalomnak és nemes önzetlenségnek, a melylyel Dr. Pap Dávid a nagy körültekintést igénylő tárgyalásokat hatóságokkal és egyesekkel folytatta. Az ő nagy tudásának és az elnökség ernyedetlen munkásságának köszönhető, hogy a kockán forgó fontos érdekek nem fognak csorbát szenvedni. A válság, mely a nagyjelentőségű alapítványt fenyegette, most már jórészt el van háritva és remélhető, hogy az illetékes hatóságok jóakarata elő fogja mozdítani azok törekvéseit, a kik eddig is lelkes buzgósággal szolgálták a nemes ügyet. Fájdalom, még a legjobb eredmény mellett sem lesz elérhető a kitűzött cél és nagy erőmegfeszítésre lesz szükség, hogy Rabbiképzőnk gondozói a növendékek ellátásából rájuk háruló *súlyos* feladatokkal megküzdhessenek.

A Bein Károly elhalálása folytán megüresedett matematikai és fizikai tanszéket a bizottság a tanári kartól első helyen ajánlott *Dr. Soós Ernő* tanárral töltötte be.

A magas színvonalú és lelkes tanácskozás minden mozzanatában az a meleg szeretet nyilatkozott meg, a melylyel a magyar zsidóság vezérférfiai annak főiskolájához fűződnek.

*

A *liptószentmiklósi hitközség* megható mozzanatokban gazdag, bensőséges ünnepséggel ülte meg *Singer Vilmos* főrabbi áldásos működésének 25-ik évfordulóját. A hivek örömmel ragadták meg az alkalmat, hogy a tudós rabbi iránt való szeretetüknek és nagyrabecsülésüknek kifejezést adjanak.

*

Rendkívül fájdalmasan érintenek bennünket az *orthodox* hitközségekben *rabbik és hivek között elharapózott viszúlyok*. A marosvásárhelyi, mezőkövesdi és varannói hitközségek végkielégítést ajánlottak fel papjaiknak, ha hivatalukról lemondanak.

*

A *magyarországi cionista szervezet* kiadta a magyarországi cionisták országos bizottságának a magyar királyi kormányhoz és az országgyűlés tagjaihoz intézett emlékiratát.

Az egész mozgalommal szemben elfoglalt álláspontunknál fogva az emlékirat ismertetését nem tekintjük feladatunknak.

Vak növendékek fölvétele.

A pesti izraelita hitközség kezelésében lévő „*lovag Wechselmann Ignác es neje Neuschloss Zsófia vakok tanintézete*“ bizottsága *Baumgarten Lajos* elnöklete alatt tartott ülésében azt határozta el, hogy a jövő iskolaévben egy új osztályt nyit és új növendékek felvétele céljából pályázatot hirdet.

Ebbe az új osztályba tizenkét 8–10 éves vak gyermeket fognak felvenni.

A felvett növendékek *teljesen ingyenesen* tartatnak el és képezteinek ki, sőt ruházatot, fehérneműt és tanszereket is az intézettől kapnak.

A felvételi kérvények *április 15-ig* nyújtandók be az intézet igazgatóságánál (VII. Mexikói-ut 60 sz.), hol a fölvételt illetőleg bővebb felvilágosítás kapható.

E pályázati hirdetményt, mely kifüggesztés végett minden hitközség előljáróságának megküldetett, nagyon melegen ajánljuk a főt. Rabbi urak figyelmébe. Ugyanis a tapasztalat azt mutatja, hogy vak gyermekek leginkább a legszegényebb családokban fordulnak elő. E családok legnagyobb részének fogalma sincs, hogy e szerencsétlenek részére létezik intézet, hol őket embereké képezik ki; vagy ha már tudnak is ilyen intézetről, azt gondolják, hogy oda csak nagy áldozatok árán lehet bejutni.

Fölkérjük tehát a főt. Rabbi urakat, hogy olyan szülőket, kiknek vak gyermekük van, figyelmeztessék az intézet pályázataira és legyenek nekik segítségükre, hogy gyermeküket az intézetbe bejuttathassák.

A Vakok Intézetének igazgatósága.

Kérjük a hitközségek tek. elnökségeit, hogy az előfizetési díjat mennél előbb megküldeni sziveskedjenek.

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, III., Lajos-u. 9. II. em. 12 a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Istentiszteletünk III. — Tekintélyek a konya. Dr. Klein Mór. — Az országos rabbiképző-intézet vezérlő bizottságának 1909. január 27-én tartott ülésében előterjesztett előadói jelentés. Dr. Mezey Ferenc. — Per's beszédei. Dr. Eisler Mátyás. — Ünnepeink az iskolákban. — Krónika. — Vak növendékek felvétele.

Nyomatott Fischel Fülöp Fia könyvnyomdájában Nagykanizsán.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára